EEN VERRASSENDE VONDST VAN FERRISSIA WAUTTIERI (MIROLLI, 1960) IN HET AMSTELPARK

door

Gerrit Kroon

In october 1980 werden door mij de bladeren onderzocht van Nymphaea alba en Nymphoides peltata. Deze waterplanten komen voor in een vijvertje nabij de koude kas in het Amstelpark (zie ook Kroon, 1978). Het vijvertje is gemaakt van beton met een omtrek van ongeveer 36 meter en een waterdiepte van ongeveer 42 centimeter. Het nemen van bodemmonsters is geheel uit den boze, omdat dan de planten met wortels en al uit de op de betonnen bodem aangebrachte grond worden gerukt. Behalve de reeds genoemde planten komen in het vijvertje onder andere ook nog voor Alisma plantago.aquatica, Carex spec., Ceratophyllum demersum, Hottonia palustris, Lemna trisulca, Nuphar luteum, Riccia fluitans (een levermos), Sagittaria sagittifolia, Stratiotes aloides en Typha augustifolia. Vooral op de bladeren van Nymphaea alba vond ik nogal wat levende slakjes (118 stuks), welke zo op het oog een sterke gelijkenis vertoonden met Acroloxus lacustris (Linné, 1758).

Gezien de mogelijkheid (Gittenberger, 1974) dat onder de zoetwaternapslakjes exemplaren kunnen voorkomen van Ferrissia wautieri (Mirolli, 1960), werden deze bij mijn thuiskomst onmiddellijk bekeken. Onder de binoculair was duidelijk te zien dat de aanvankelijk op Acroloxus lacustris gelijkende slakjes allemaal behoorden tot Ferrissia wautieri. De top van laatstgenoemd slakje ligt, in tegenstelling tot de top van Acroloxus lacustris, niet links maar rechts achter het midden, terwijl op de top een fijne radiale sculptuur aanwezig is. Het grootste exemplaar heeft een lengt van 4.4 millimeter en een breedte van 2.5 millimeter. Van de verzamelde Ferrissia wautieri heb ik een dertigtal exemplaren levend bewaard. In een aantal schelpjes komen wormen voor, waarschijnlijk een Chaetogaster-soort. De levende exemplaren zijn verzameld op twee verschillende tijdstippen met een tussenruimte van veertien dagen en in twee verschillende plastic buizen bewaard. Wat opvalt is dat in de later verzamelde schelpjes geen wormen voorkomen. Misschien veroorzaakt door het kouder worden van het water? Binnen enige dagen werden door de slakken in de plastic buizen twee soorten eikapsels afgezet, namelijk kapsels met één ei en kapsels met twee eieren. De kapsels met één ei zijn ongeveer 0.7 millimeter groot, terwijl de kapsels met twee eieren wat groter zijn. In de kapsels met twee eieren zijn de eieren van elkaar gescheiden door een tussenschot. Bij een vergroting van zestig maal werden in de eikapsels duidelijke bewegingen van de nog zeer juveniele exemplaren waargenomen. Na verloop van korte tijd ontwikkelden zich uit practisch alle eieren volledige juveniele exemplaren. De uit het vijvertje bewaarde levende exemplaren, alsook de hieruit voortgesproten jongen, zijn allen binnen 7 weken,nadat zij in plastic buizen waren gedaan, overleden. Alle in het vijvertje aangetroffen exemplaren van Ferrissia wautieri behoren tot de ancycloide vorm. Voor alle zekerheid heb ik de door mij vermeld exemplaren van Acroloxus lacustris uit twee vijvertjes van het Amstelpark (Kroon, 1978) nogmaals bekeken. De toentertijd gedane determinaties waren juist.

Het nu onderzochte vijvertje is niet rijk aan slakkensoorten en behoudens voornoemd napslakje werden tevens levend verzameld Radix peregra, Planorbis carinatus en Planorbarius corneus. Alle soorten zijn in redelijke aantallen aanwezig. Het waterpeil is afhankelijk van de hoeveelheid neerslag en de zeer sporadische toevoeging van leidingwater. Het water heeft een pH-waarde van 6.7. Vermeldenswaard is dat in het vijvertje prachtige salamanders, Trituris vulgaris, voorkomen. Tevens werd door mij verzameld de oppervlaktewants Hydrometra stagnorum.

Behalve de hiervoren omschreven vijver werden door mij de hierna genoemde betonnen waterbakken onder A (direct nadat deze waren leeggelopen), alsmede de waterplanten in de betonnen waterbakken onder B en C,bekeken:

A) 14 waterbakken met elk een fonteintje in het Rosarium. Afmetingen van elke bak: lengte 1.80 meter, breedte 1.80 meter en een waterdiepte van ongeveer 0.60 meter. Eind october laat men het water uit de bakken weglopen, terwijl in het voorjaar de bakken, na te zijn schoongemaakt, weer worden gevuld met leidingwater en de fonteintjes aangezet. In vier van deze bakken werd Physa acuta levend aangetroffen.

B) de waterbak, waarin Nuphar luteum en Lemna polyrrhiza, bij de Rhododendronvallei. Levend werden aangetroffen Radix peregra, Valvata crista en Planorbis corneus. De twee eerste soorten kwamen massaal voor. Het waterpeil is afhankelijk van de neerslag.

C) de eerste waterbak vanaf het rotsfonteintje bij de vogelkooi. Waterplanten onder andere Lemna trisulca, Lemna polyrrhiza, Lemna minor en Nuphar luteum. Levend kwam hier massaal voor Lymnaea stagnalis, terwijl tevens een levend exemplaar van Sphaerium corneum werd waargenomen. In de bak ook de salamander Trituris vulgaris. Het waterpeil is afhankelijk van neerslag.

Ten slotte wil ik niet nalaten de heer M. Meijer van beplanting te bedanken voor de bij hoge uitzondering verleende toestemming om in het Amstelpark molluskenonderzoek te mogen doen.

LITERATUUR:

BROWN, D.S., 1977. Ferrissia - a genus of freshwater limpet new for Britain. Conch. News lett. 62: 23-25.

GITTENBERGER, E., 1974. Leeft Ferrissia wautieri (Mirolli, 1960) ook in ons land? Correspondentieblad Ned. Malac. Ver. 159: 272.

GROSSU, A.V. & A. NEGREA, 1975. Eine reliktäre Gattung der rumänischen Fauna: Ferrissia Walker, 1903 (Gastropoda, Basommatophora). Malakol. Abh. 4: 191-196.

HOLYOAK, D.T., 1978. Ferrissia wautieri (Mirolli) (Pulmonata: Ancylidae) naturalized in Sussex, England. J. Conch. 29: 349-350.

HUBENDICK, B., 1970. Studies non Ancylidae. The Palearctic and Oriental Species and Formgroups. Acta Reg. Soc. Sci. et Litt. Gothob., Zool. 5.

KROON, G., 1978. Mollusken uit twee vijvertjes van het Amstelpark. De Kreukel, 14de jaargang, nos. 7 en 8, pag. 79-82 + 1 plaat. Sept. - Oct.

MEIJER, T., 1980. Aanvullende waarnemingen en enkele rectificaties op het verslag van de NMV - voorjaarsexcursie in 1971 naar Friesland. Correspondentiebl. Ned. Malac. Ver. 195:1039-1040.

MIROLLI, M., 1960. Morfologia, biologia e posizione sistematica di Watsonula wautieri, n.g., n.s. (Basommatophora, Ancylidae). Mem. Inst. Idrobiol. 12: 121-162.

RENDERS, L. & M.C. DE WILDE-STUURMAN, 1964. Verslag van een onderzoek naar de Molluskenfauna van het Abcoudermeer. Ongepubliceerd doctoraalverslag Zoölogisch Museum, Amsterdam: 1-83.

SCHMID, G., 1975. Die Mützenschnecke Ferrissia wautieri in Deutschland. Arch. Molluskenk. 106: 15-24.

STRIJBOSCH, H., 1976. Een vergelijkend syntaxonomische en synoecologische studie in de Overasseltse en Hatertse vennen bij Nijmegen. Dissertatie K.U., Nijmegen: 1-335.

VELDE, G. VAN DER & J.G.M. ROELOFS, 1977. Ferrissia wautieri (Gastropoda, Basommatophora), nieuw voor Nederland. Basteria 41: 73-80.

WAUTIER, J., 1971. Cycle biologique de Ferrissia wautieri (Basommatophora). Haliotis 1: 229-230.

WAUTIER, J., 1974. Premières données sur la répartition en Europe de Ferrissia wautieri (Gastropoda Ancylidae). Bull. Soc. zool. Fr. 99: 715-723.

WAUTIER, J., 1975. Présence d'espèces du genre Ferrissia Walker, 1903 (Gastropoda, Basommatophora) dans le Néogène du bassin Rhodanien (France). Geobios 8: 423-433.

WAUTIER, J., 1977. Preliminary on the geographical range of the freshwater limpet Ferrissia wautieri. Malacologia 16: 285-289.

WAUTIER, J., M.L. HERNANDEZ & M. RICHARDOT, 1966. Anatomie, histologie et cycle vital de Gundlachia wautieri (Mirolli) (Mollusque Basommatophora). Annls Sci. nat., Zool. (12) 8: 495-566.

Adres van de schrijver:

Grote Ruwenberg 21 II,
1083 BS Amsterdam
Tel. 020-423645